

Bedensel Engellilerde Sporun İletişim Becerilerine Göre İncelenmesi*

Meltem KAVAK¹, Ayşe ÖNAL²

ÖZET

Amaç: Çalışmanın amacı, sporun, spor yapan ve yapmayan bedensel engelli bireylerin iletişim becerileri üzerindeki etkisini, bazı demografik özelliklere göre karşılaştırarak ortaya koymaktır.

Yöntem: Çalışmada nicel araştırma yöntemlerinden genel tarama modeli kullanılmıştır. Veriler, kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemiyle seçilen 429 katılımcıdan elde edilmiştir. Çalışmada veri toplama aracı olarak kişisel bilgi formu ve "İletişim Becerilerini Değerlendirme Ölçeği" (İBDÖ) kullanılmıştır.

Veri analizi sürecinde, frekans ve yüzde analizi, bağımsız gruplar-t testi, tek yönlü varyans analizi ve Pearson korelasyon analizi kullanılmıştır.

Bulgular: Çalışma bulguları bedensel engelli bireylerde spor yapmanın iletişim becerileri ve sosyal etkileşimleri üzerinde olumlu katkılarda bulunduğunu göstermektedir. Çalışma bulgularına göre; katılımcıların iletişim becerileri skorları ile demografik değişkenlerden eğitim düzeyi, spor yapma durumu, spor yapılan gün sayısı değişkenleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olduğu ($p<0,05$), cinsiyet, engellilik nedeni ve uzuv kaybı değişkenlerinde ise anlamlı bir farklılığın olmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$).

Sonuç: Eğitim düzeyi ve spor yapılan gün sayısının artmasıyla engelli bireylerin iletişim becerilerinin arttığı tespit edilmiştir. Bu doğrultuda, engelli bireyler için ulaşılabilir, çeşitlilik içeren, iletişim becerilerini ve sosyal etkileşimleri destekleyecek spor ve fiziksel aktivite programları artırılabilir.

Anahtar Kelimeler: İletişim becerisi, Spor, Bedensel engelli bireyler

ABSTRACT

Examining the Effect of Sports on Communication Skills in Individuals with Physical Disabilities

Purpose: The study aims to examine the effects of sports on the communication skills of physically disabled individuals who engage in sports compared to those who do not, considering certain demographic characteristics.

Method: The research utilized the general survey model, one of the quantitative research methods. Data were collected from 429 participants selected through a convenience sampling method. A personal information form and the "Communication Skills Evaluation Scale" (CSES) developed by Korkut (1996) were used as data collection tools.

During the data analysis process, frequency and percentage analysis, independent samples t-test, one-way variance analysis, and Pearson correlation analysis were employed.

Results: The study findings indicate that engaging in sports has positive effects on the communication skills and social interactions of individuals with physical disabilities. According to the results, there are statistically significant differences ($p<0.05$) between participants' communication skills scores and demographic variables such as education level, participation in sports, and the number of days they engage in sports. However, no significant differences ($p>0.05$) were found concerning gender, cause of disability, and limb loss variables.

* Bu çalışma Dr.Öğr.Üye. Ayşe ÖNAL'ın danışmanlığında tamamlanmış olan Meltem KAVAK'ın yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

1 Millî Eğitim Bakanlığı, Denizli/TÜRKİYE. ORCID:0000-0002-5201-1401, meltemkavakekizdag@gmail.com

2 Afyon Kocatepe Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, Afyonkarahisar/TÜRKİYE. ORCID: 0000-0003-3786-6679, aysedurukonal@hotmail.com

Conclusion: It was determined that as education level and the number of days spent participating in sports increased, the communication skills of disabled individuals also improved. Based on these findings, accessible and diverse sports and physical activity programs that enhance communication skills and support social interaction can be expanded for individuals with disabilities.

Keywords: Communication skills, Sports, Individuals with physical disabilities

GİRİŞ

İnsanların duygu, düşünce, fikir, istek ve ihtiyaçlarını paylaşabilmesi ve dolayısıyla toplumda var olabilmesi için iletişim kurmaları gerekmektedir. Farklı yollarla kurulabilen iletişimin etkili olması, bireyin kendini daha iyi ifade edebilmesinin bir aracıdır. Sağlıklı bireyler açısından bile bazı sıkıntılar yaşanabilen bu sürecin bedensel engelli bireylerdeki durumu ve spor olgusunun bu süreci nasıl etkilediği çalışmanın çıkış noktasını oluşturmaktadır.

Engelli bireylerin toplumla olan iletişim zorlukları, onların yaşamlarını derinden etkileyen temel sorunlardan biridir. Yumuşak'ın (2014) araştırması, bu bireylerin karşılaştığı en yaygın sorunlardan birinin toplumsal iletişimsizlik olduğunu vurgulamaktadır. Bu sorun, sosyal hayata katılımı engellemekte ve bireylerin kendilerini izole hissetmelerine yol açabilmektedir.

Engelli bireylerin toplumla sağlıklı bir şekilde iletişim kurabilmesinde, toplumsal önyargılar, farkındalık eksikliği ve yetersiz erişilebilirlik imkanları en büyük engellerden bazılarını oluşturur. Bu faktörler, engelli bireylerin topluma tam katılımını zorlaştırırken, onların sosyal izolasyonunu da artırır. Özellikle eğitim, farkındalık çalışmaları ve erişilebilir altyapının geliştirilmesi, bu sorunların aşılmasında kilit rol oynamaktadır.

Eğitim, toplumun genelinde farkındalık yaratmak ve önyargıları kırmak için temel bir unsurdur. Engelli bireylerin karşılaştıkları zorlukları ve toplumun bu bireylere nasıl destek olabileceğini vurgulayan eğitim programları, aynı zamanda bu bireylerin potansiyellerini ortaya çıkarmalarına yardımcı olacak kişisel gelişim fırsatları sunmalıdır. Farkındalık kampanyaları, toplumun her kesiminde engellilik konusunda bilinç oluşturmayı ve bu bireylerin sosyal hayatta karşılaştıkları zorlukları görünür kılmayı hedefler; böylece toplum, engelli bireyleri daha iyi anlayarak onlara karşı daha duyarlı hale gelir. Erişilebilirlik altyapısının geliştirilmesi, fiziksel engellerin ortadan kaldırılması ve engellilerin sosyal yaşama tam katılımını sağlamak için önemlidir. Mekanların, ulaşım araçlarının ve dijital platformların erişilebilir olması bu süreçte büyük rol oynar (Mishchenko, 2014). Bu tür önlemler, engelli bireylerin iletişim kurma becerilerini güçlendirirken, özgüvenlerini artırarak

topluma entegrasyonlarını hızlandırır. Spor ve sanat gibi bireysel gelişimi destekleyen faaliyetlerle birleşen bu adımlar, engelli bireylerin hem kişisel gelişimlerini sürdürmeleri hem de toplumsal bağlarını güçlendirmeleri için büyük fırsatlar sunmaktadır. Özellikle spor, ayırım gözetmeyen doğasıyla bireyler arasında iletişimi teşvik eder ve sosyal etkileşimi güçlendirir (Yıldırım ve Yetim, 1996). Bu sayede, engelli bireyler hem toplumsal yaşama katılımlarını güçlendirir hem de özgüvenlerini ve bağımsızlıklarını artırır.

Bu araştırmanın temel amacı, bedensel engellilik durumunun bireylerin iletişim becerileri ve sosyal etkileşimleri üzerindeki etkisini incelemektir. Özellikle sporun, bu etkileşimlerdeki rolü önemli bir odak noktasıdır. Bedensel engelli bireyler için spor, sadece fiziksel kapasitenin artırılmasını sağlamakla kalmaz, aynı zamanda iletişim, sosyal kabul ve etkileşim için yeni fırsatlar sunar. Bu bağlamda, spor aktiviteleri, engelli bireylerin toplumsal yaşama entegrasyonunu kolaylaştırabilir ve sosyal becerilerinin gelişmesine katkıda bulunabilir (Eather ve diğ., 2023).

Bu çalışma, bedensel engelli bireylerin yaşadığı iletişim zorluklarını ve sporun bu zorlukların üstesinden gelmede potansiyel etkilerini derinlemesine incelemektedir. Spor aktivitelerinin engelli bireylerin sosyal ve iletişim becerilerini nasıl etkilediğini anlamak, politika yapıcılar ve program geliştiriciler için değerli bilgiler sunabilir. Sporun, bireylerin sosyal kabulünü artırma, özgüvenlerini güçlendirme ve toplumsal etkileşimlerini geliştirme potansiyeli göz önünde bulundurularak, engelli bireyler için uygun spor programları ve destekleyici çevrelerin oluşturulmasına rehberlik edebilir.

Sonuç olarak çalışmanın amacı, sporun, bedensel engellilerin iletişim becerilerini cinsiyet, eğitim düzeyi, engel nedeni, engel oranı ve spor yapma sıklığı değişkenlerine göre incelemektir. Çalışma sonuçlarının sporun bedensel engelli bireylerin iletişim becerileri ve sosyal etkileşimleri üzerindeki etkilerini ortaya koyarak alana önemli bir katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Bu çalışmada nicel araştırma yöntemlerinden genel tarama modeli uygulanmıştır. Tarama yöntemi ile değişkenler arasındaki farklılıklar ve ilişkiler sayısal göstergeler üzerinden incelenmiştir (Creswell, 2016).

Katılımcılar

Çalışma, sporcu ve sporcu olmayan bedensel engelli bireyler üzerinde yapılmıştır. Çalışma kapsamında “kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemi” ile ulaşılan 429 kas ve iskelet sisteminde yetersizlik, eksiklik ve fonksiyon kaybı olan engelli birey ile görüşülmüştür. Ülkemizde ulusal engelli veri kayıt sistemi 2023 yılı verilerine göre 311.131 ortopedik engelli birey bulunmaktadır. Bu veriler göz önüne alındığında elde edilen örneklemin, 0.05 hata payıyla evreni yeterince temsil ettiği görülmüştür (Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2014).

Çalışma, Türkiye genelinden farklı yaş, cinsiyet ve sosyoekonomik statüye sahip bedensel engellilere ulaşarak geniş bir veri yelpazesi sunmuştur. Kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemi kullanılması ile veri toplama süreci maliyet ve pratiklik açısından en uygun noktadan başlamıştır (Baltacı, 2018). Bu yöntem, verilerin istatistiksel analiz için yeterli ve çeşitli demografik özellikleri temsil eden bir örnekleme sağlayarak, çalışmanın Türkiye'deki bedensel engelliler üzerinde sporun etkilerini anlamada değerli bilgiler sunmasını amaçlamıştır.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Değişkenlerinin Tanımlayıcı İstatistiği (n:429)

Cinsiyet	n	%
Kadın	202	47,1
Erkek	227	52,9
Eğitim Durumu	n	%
İlkokul	27	6,3
Ortaokul	44	10,3
Lise	179	41,7
Üniversite	179	41,7
Spor Yapma Durumu	n	%
Yapıyor	208	48,5
Yapmıyor	221	51,5
Toplam	429	100,0
Spor Yapılan Gün Sayısı	n	%
1 gün	3	1,44
2 gün	16	7,69
3 gün	33	15,87
4 gün	33	15,87
5 gün	56	26,92
6 gün	35	16,83
7 gün	32	15,38
Toplam	208	100,0

Veri Toplama Yöntemleri

Çalışmada veri toplamak amacıyla Kişisel Bilgi Formu ve Korkut (1996) tarafından geliştirilen "İletişim Becerilerini Değerlendirme Ölçeği" (İBDÖ) kullanılmıştır. Araştırma verileri dijital ortamda toplanmıştır. Katılımcıların bedensel engelli olma şartı aranmış ve ölçeğin bireyler tarafından yaklaşık 20 dakika içinde doldurulduğu gözlemlenmiştir.

Kişisel Bilgi Formu: Araştırmanın demografik değişkenleri çalışmanın amacına uygun olarak literatür bilgileri ışığında; yaş, cinsiyet, spor yapma/yapmama durumu, engel durumu, spor yapma süreleri ve eğitim durumu gibi değişkenlerle sınırlandırılmıştır.

İletişim Becerileri Değerlendirme Ölçeği: Kişilerin iletişim becerilerini nasıl değerlendirdiklerini tespit etmek amacıyla kullanılan "İletişim Becerilerini Değerlendirme Ölçeği" (İBDÖ), Korkut (1996) tarafından geliştirilmiş olup, geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmıştır. Ölçek, 25 maddeden oluşan 5'li Likert tipi bir ölçek olup cevap seçenekleri şunlardır: "hiçbir zaman", "nadiren", "bazen", "sıklıkla" ve "her zaman". Puanlama, "hiçbir zaman"dan "her zaman"a doğru 1'den 5'e kadar artmaktadır. Yüksek puan, kişilerin iletişim becerilerinin iyi olduğunu gösterir. Ölçekte ters puanlanan cevaplar bulunmamaktadır. Testin tekrarı yöntemi ile yapılan güvenilirlik çalışmasında, ölçeğin güvenilirlik katsayısı 0.76, iç tutarlılık katsayısı ise alfa değeri olarak 0.80 bulunmuştur.

Araştırma Etiği

Çalışmanın etik kurul izni Afyon Kocatepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu tarafından değerlendirilmiş, 06.04.2023 tarih ve 175927 sayılı yazıyla etik kurul onayı alınmıştır.

Veri Analizi

Çalışmada verilerinin analizi sürecinde, veriler öncelikle dijital ortama aktarılmış ve ardından SPSS 27 programına geçirilerek uygun kategorilerle kodlanmıştır. Verilerin normalliği test edilerek, parametrik testlerin uygun olduğu belirlenmiştir. Bu bağlamda engelli bireylerin tanımlayıcı bilgileri için "frekans ve yüzde analizi", fark testleri için "bağımsız gruplar t-testi" ve "tek yönlü varyans analizi (ANOVA)", ilişki testleri için ise "Pearson korelasyon analizi" yapılmıştır.

BULGULAR

Çalışmada elde edilen veriler ışığında aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır:

Tablo 2. Katılımcıların İletişim Becerisi Düzeylerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Karşılaştırılması

	Cinsiyet	n	$\bar{X}$	ss	t	p
İletişim Becerisi	Kadın	202	71,73	19,97	,166	,868
	Erkek	227	71,38	23,58		

Tablo 2'de katılımcıların iletişim becerisi düzeylerinde cinsiyet değişkeni bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$).

Tablo 3. Katılımcıların İletişim Becerilerinin Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Karşılaştırılması

	Eğitim Durumu	n	$\bar{X}$	ss	F	p	LSD Post-Hoc
İletişim Becerisi	İlkokul ^a	27	57,59	24,17	7,175	,000**	a-c,d b-d
	Ortaokul ^b	44	64,64	26,94			
	Lise ^c	179	71,56	21,24			
	Üniversite ^d	179	75,33	19,71			

*p<0.05

Tablo 3'te katılımcıların eğitim düzeylerine göre iletişim becerisi düzeyleri incelenmiştir. Elde edilen sonuçlara göre, eğitim düzeyi iletişim becerileri üzerinde yüksek düzeyde anlamlı bir farklılaşma oluşturmaktadır (FEğitim Düzeyi = 7,175; p = ,000). Başka bir ifade ile engelli bireylerin eğitim düzeyindeki farklılık iletişim beceri düzeylerinde de farklılıklara yol açmaktadır. İlgili farkın hangi gruplar arasında gerçekleştiğini görebilmek amacıyla LSD Çoklu Karşılaştırma Testi yapılmıştır. Test sonuçlarına göre en yüksek iletişim becerisi düzeyi üniversite mezunu engelli bireylerde ortaya çıkmıştır. Ayrıca üniversite mezunu engelli bireyler ilkokul, ortaokul ve lise mezunlarından daha yüksek iletişim becerisi puanlarına sahiptir. Diğer yandan lise mezunları ile ilkokul mezunları arasında da anlamlı bir fark olduğu ve lise mezunlarının ilkokul mezunlarına göre istatistiksel olarak daha yüksek iletişim becerisi düzeyine sahip olduğu görülmektedir (p<0.05).

Tablo 4. Katılımcıların İletişim Becerisi Düzeylerinin Engel Nedeni Değişkenine Göre Karşılaştırılması

	Engel Nedeni	n	$\bar{X}$	ss	F	p
İletişim Becerisi	Doğuştan	147	71,04	21,47	,182	,908
	Hastalık	89	71,65	20,25		
	Kaza Sonucu	157	72,37	23,08		
	Diğer	36	69,72	23,28		

Tablo 4'te katılımcıların engel nedenlerine göre iletişim becerisi düzeyleri karşılaştırıldığında, yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçları, “doğuştan”, “hastalık nedeniyle”, “kaza sonucu” veya “diğer nedenlerle” engel sahibi olan katılımcıların iletişim becerisi düzeylerinde anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir (p>0,05).

Tablo 5. Katılımcıların İletişim Becerisi Düzeylerinin Uzun Kaybı Değişkenine Göre Karşılaştırılması

	Uzun Kaybı	n	$\bar{X}$	ss	F	p
İletişim Becerisi	Kol kaybım var	243	71,40	20,99	2,702	,068
	Bacak kaybım var	130	74,17	22,00		
	Diğer kaybım var	56	66,07	24,93		

Tablo 5’te uzun kaybı türlerinin iletişim becerileri üzerinde anlamlı bir farklılık yaratmadığı sonucuna ulaşılmıştır ($p>0,05$).

Tablo 6. Katılımcıların Spor Yapma Durumlarına Göre İletişim Becerisi Düzeylerinin Karşılaştırılması

	Spor Yapma Durumu	n	$\bar{X}$	ss	t	p
İletişim Becerisi	Yapıyor	208	79,63	15,07	8,032	,000**
	Yapmıyor	221	63,94	24,53		

* $p<0.05$

Tablo 6’da spor yapmanın katılımcıların iletişim becerileri üzerinde olumlu bir etkisinin olduğu tespit edilmiştir. Yapılan analizde t değeri ($t = 8,032$) ve p değeri ($p = .000$) gruplar arasında anlamlı bir fark olduğunu ortaya koymaktadır. Bulguya göre spor yapan katılımcıların iletişim beceri düzeyleri spor yapmayanlara göre anlamlı derecede daha yüksek bulunmuştur.

Tablo 7. Spor Yapan Engellilerin İletişim Becerisi Düzeyi, Engel Oranı ve Spor Yapma Gün Sayısı Arasındaki İlişkiye Yönelik Pearson Korelasyon Analizi

	Engel Oranı	Spor Yapılan Gün
İletişim Becerisi	r	,618**
	p	,070

* $p<0.05$

Tablo 7’de spor yapan katılımcılar arasında yapılan Pearson korelasyon analizi bulgularına göre, iletişim becerisi düzeyi ile spor yapılan gün sayısı arasında $(r = 0.618)$ düzeyinde anlamlı ve pozitif bir ilişki olduğu bulunmuştur. Bu sonuç, spor yapılan gün sayısının artmasının, engelli bireylerin iletişim becerilerinin de artmasına yol açtığını ortaya koymaktadır. Korelasyon katsayısının 0.618 olması, spor yapılan gün sayısının iletişim becerisini belirlemede orta düzeyde etkili bir faktör olduğunu göstermektedir. Başka bir deyişle, engelli bireylerin spor yapma sıklığı arttıkça, iletişim becerileri de önemli ölçüde gelişmektedir.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Bu çalışmanın amacı sporun bedensel engelli bireylerin iletişim becerileri üzerindeki rolünün bazı demografik özelliklere göre incelenmesidir.

Çalışmada öncelikle cinsiyet değişkenine dayalı olarak engelli bireylerin iletişim becerileri incelenmiş ve cinsiyetin iletişim becerileri üzerinde anlamlı bir fark yaratmadığı sonucuna varılmıştır. Bu bulgu, engelli bireyler üzerinde yapılan diğer çalışmalarda da cinsiyetin iletişim becerileri üzerinde belirleyici bir faktör olmadığını gösteren literatürle uyumludur. Örneğin Eren (2012), Dalbudak (2019), Wang ve diğerleri (2020) ve Elkasabi (2021) çalışmalarında, engellilerin iletişim becerileri üzerinde cinsiyetin anlamlı bir farklılık oluşturmadığını ortaya koymuşlardır. Ayrıca literatürde yalnızca engelli bireyler arasında değil üniversite öğrencilerinin iletişim becerileri ile cinsiyet değişkeni arasında yapılan çalışmalar ile benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Dilekman ve diğerleri (2008) eğitim fakültesi öğrencilerinin iletişim becerileri üzerine yaptığı çalışmasında cinsiyetin bu beceriler üzerinde etkili olmadığını ortaya koymaktadır. Mutlu ve diğerleri (2014) tarafından tenis sporu ile uğraşan üniversite öğrencileri üzerinde yapılan araştırmada, cinsiyet değişkenine göre iletişim becerilerinde anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Ancak bu çalışmalara karşın, Tepeköylü-Öztürk ve diğerleri (2011) çalışmalarında, kadın beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin iletişim becerilerini erkek öğrencilere kıyasla daha olumlu algıladıklarını tespit etmiştir. Bu farklı sonucun sebebi Tepeköylü-Öztürk ve diğerlerinin çalışmalarındaki kadın katılımcıların düşünce ve beklentilerini daha açıkça ifade edebilen bireylerden oluşmasından kaynaklanıyor olabilir. Ayrıca çalışmanın yapıldığı tarih göz önüne alındığında erkek öğrencilerin o dönemlerde iletişim becerileri açısından daha içe dönük olabileceği düşünülebilir.

Yapılan çalışmada ortaya konan diğer bir bulgu, eğitim düzeyinin engelli bireylerin iletişim becerileri üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu ve eğitim seviyesi arttıkça iletişim becerilerinin de geliştiği yönündedir. Bu bulgu, literatürdeki çeşitli çalışmalarla genel olarak desteklenmektedir. Örneğin Wylie ve diğerleri (2014), konuşma ve dil patolojisi alanında yüksek eğitim düzeyinin iletişim becerilerini geliştirdiğini ortaya koymuşlardır. Alexopoulou ve diğerlerinin (2021) çalışmalarında, bilişsel engelli öğrencilerin bilgi ve iletişim teknolojileri kullanılarak eğitimlerinin desteklenmesinin iletişim becerilerini geliştirdiği sonucuna ulaşılmıştır. Benzer şekilde Sturrock ve diğerleri (2022) otistik çocukların dil ve

iletişimdeki zorluklarının eğitim programları aracılığıyla nasıl hafifletilebileceğini ve eğitim seviyesinin bu zorlukları aşma yeteneğini artırdığını belirtmektedir. Chen ve Tolchin (2023) çalışmalarında, daha yüksek eğitim düzeyine sahip engelli bireylerin daha iyi iletişim becerilerine sahip oldukları sonucuna ulaşmışlardır. Bu çalışmalar, eğitim seviyesinin artırılmasının engelli bireylerin iletişim becerilerini ve sosyal entegrasyonunu iyileştirebileceğini desteklemektedir. Eğitim ve öğretimin temeli insana ve insanla kurulan iletişime dayanmaktadır. Dolayısıyla eğitim düzeyi arttıkça engelli bireylerde de iletişim becerilerinde artış olması bu sonucu ortaya koymuş olabilir.

Mevcut çalışmada, iletişim becerileri düzeyinde engelli olma nedenlerinin anlamlı bir etkisinin bulunmadığı ortaya konmuştur. Literatür incelendiğinde, Baixauli ve diğerleri (2019), COVID-19 pandemisi sırasında engelli çocukları olan ailelerdeki aile içi iletişimi incelemiş ve engellilik nedenlerinin iletişim becerileri üzerinde belirgin bir etkisi olmadığını gözlemlemiştir. Retamal-Walter ve diğerleri (2023), farklı sebeplerle engelli olan yetişkin bireylerde iletişim beceri düzeylerini araştırmış ve engellilik nedeninin iletişim becerileri üzerinde belirleyici bir faktör olmadığını belirtmiştir. Bu çalışma sonuçlarına paralel olarak Ingebretsen ve diğerleri (2023) çalışmalarında, engel nedenlerinin iletişim becerileri üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığını ortaya koymuşlardır. Bu çalışmalar, engellilik nedenlerinin iletişim becerileri üzerindeki etkisinin sınırlı olduğunu ve mevcut çalışmanın bulgularıyla uyumlu olduğunu göstermektedir.

Çalışmada katılımcıların spor yapma durumlarına göre iletişim becerilerine ilişkin istatistiksel bulgulara bakıldığında; spor yapan katılımcıların yapmayanlara kıyasla iletişim becerilerinin istatistiksel olarak yüksek düzeyde anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgudan hareketle sporun engelli bireylerin iletişim becerilerinin geliştirilmesinde önemli ve etkili bir faktör olduğu söylenebilir. Literatür incelendiğinde mevcut çalışma bulguları ile benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Namlı (2012), Demirdağ (2010) ve Açak (2022) yaptıkları çalışmalarda, sporun farklı engel gruplarındaki bireylerin iletişim becerilerini iyileştirdiğini ortaya koymuşlardır. Benzer şekilde Debeljak ve diğerleri (2020), sporun grup içi iletişim ve çatışma çözme becerilerini geliştirdiğini; Esfandiari ve diğerleri (2023) çalışmalarında, spor yapan bireylerin sosyal destek sistemleri kurmada daha yetkin olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Bu bulgular, mevcut çalışmanın sporun engelli bireylerin iletişim becerilerini artırdığını ve toplumsal entegrasyonuna katkı sağladığını sonucunu desteklemektedir.

Yapılan çalışmada ayrıca spor yapılan gün sayısının engelli bireylerin iletişim becerileri üzerinde “orta düzeyde” ve “pozitif yönde” bir etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum,

spor yapma sıklığının artmasının iletişim beceri düzeyini artırdığını gösterirken, ilişki katsayısının orta derecede olması, spor yapılan gün sayısının iletişim becerilerini belirlemede önemli bir faktör olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bulgu, literatürdeki diğer çalışmalar tarafından da desteklenmektedir. Tohamy (2018), Erdyneeva ve diğerleri (2021), Neyroud ve Newman (2021) tarafından yapılan araştırmalar, farklı engel türlerinde de spor sıklığının artmasıyla sosyalizasyon, iletişim becerileri ile kişiler arasındaki etkileşim düzeyinde daha olumlu sonuçlar elde edilebileceğini göstermektedir. Ayrıca Tatar (2017), spor yapan ve yapmayan bedensel engellilerde yaşam doyumunu incelediği çalışmasında spor yapma sıklığı ile yaşam doyumunu arasında da istatistiki olarak çok anlamlı düzeyde bir farklılık bulmuştur. Yapılan çalışmada spor yapmanın engelli bireylerde iletişim becerilerini artırdığı ortaya konmuştur. Daha sık spor yapmanın iletişim becerilerini daha çok artırmasının sebebinin sporun mutluluk verme, sosyalleştirme, özgüven sağlama gibi etkilerinin daha çok yaşanmasından kaynaklandığı söylenebilir.

Literatürde, farklı engel gruplarında sporun iletişim becerileri üzerindeki rolünü inceleyen çalışmalar incelendiğinde, mevcut çalışma bulguları ile paralellik gösterdiği görülmüştür. Örneğin Şahin (2020), futbol antrenmanlarına katılan eğitilebilir zihinsel engelli çocukların iletişim becerilerini antrenmanlara katılmayanlara göre yüksek bulmuştur. Mehtap (2024) çalışmasında zihinsel engelli bireylerde sporun sosyal uyum, günlük yaşam ve öz bakım becerilerinin iyileşmesinin yanında iletişim becerilerinde de önemli artış olduğunu tespit etmiştir. Yıldırım (2022) ise uyarlanmış beden eğitimi ve spor faaliyetlerinin eğitilebilir zihinsel engelli bireylerin iletişim becerilerini geliştirdiği yönünde sonuca ulaşmıştır. Benzer şekilde Dailey ve diğerleri (2020) çalışmalarında otistik ve zihinsel engelli bireylerde sporun iletişim becerilerini geliştirdiğini ortaya koymuşlardır. Ayrıca görme engelliler üzerinde yapılan çalışmalarda da (Ünal ve İlhan, 2020; Yıldırım-Yiğit ve Kılınç, 2024) spor yapmanın görme engelli bireylerin iletişim becerilerini olumlu yönde etkilediği görülmüştür.

Mevcut çalışmanın bulguları, bedensel engelli bireylerin iletişim becerilerinin geliştirilmesi ve toplumsal entegrasyonlarının desteklenmesi açısından önemli ipuçları sunmaktadır. Çalışmada, spor yapmanın iletişim becerilerini ve sosyal etkileşimleri artırdığı, özellikle eğitim düzeyinin yükselmesinin ve spor yapma sıklığının artmasının iletişim becerilerinde belirgin bir iyileşmeye yol açtığı; cinsiyet ve engel nedenlerinin ise bu beceriler üzerinde doğrudan bir etkisinin olmadığı tespit edilmiştir.

Sonuç olarak, eğitim düzeyi ve spor yapılan gün sayısının artmasıyla engelli bireylerin iletişim becerilerinin arttığı tespit edilmiştir.

Öneriler

Sonuçlar, engelli bireylerin toplumsal entegrasyonunu artırmak için eğitim durumu ve spor aktivitelerinin önemini vurgulamaktadır. Eğitimciler, ebeveynler, yerel yönetimler ve yasa koyucuların birlikte hareket ederek, engelli bireylerin spor yapmalarına ve eğitim düzeylerini artırmalarına yönelik her türlü desteği sağlamaları gerektiği düşünülmektedir. Bunun için öncelikle ulaşım sıkıntısının giderilmesine yönelik önlemlerin artırılması önerilmektedir. Her türlü ulaşım aracının ve yolların engellilere uygun olarak tasarlanmasına ve kullanılmasına yönelik yasal önlemlerin denetlenmesi ve gerekli yaptırımların uygulanması önerilmektedir. Karşılaşılan diğer bir sorun ise binaların mimari özelliklerinin engellilere uygun tasarlanmamış olmasıdır. Bu konuyla ilgili olarak da halka açık tüm kamu ve özel kuruluşların bina planlamalarında bu konuya dikkat edilmesi gerekmektedir. Bu konuda da denetleme ve yasalara uymayanlara yaptırım önerilmektedir. Engelli bireylerin sosyal hayata erişimlerini artırmak için yerel kuruluşlar engellilere yönelik sportif festivaller düzenleyebilir. Amatör veya profesyonel engelli sporculara malzeme desteği ve sponsorluk sağlanabilir. Yerel yönetimlere ait spor kulüplerinin yetersiz kaldığı durumlarda özel spor kulüpleri engellilere yönelik ücretsiz kurslar düzenleyebilir, malzeme konusunda destek olabilir. Engellilerin eğitimlerine yönelik materyaller artırılabilir. Toplumda engelli farkındalığı oluşturmak için tüm eğitim kademelerinde konuya ilişkin eğitimler verilmelidir. Verilecek eğitimlerdeki bilgilendirmelerin düz anlatımlar yerine gerçek kişiler ve yaşam hikayeleriyle daha kalıcı hale getirilmesi önerilmektedir. Engelli ailelerine de sporun ve eğitimin önemi ile ilgili farkındalık çalışmaları yapılabilir. Böylece engelli bireylerin daha mutlu, iletişim becerileri yüksek, kendilerini daha iyi ifade edebilen ve sporla bir yaşam motivasyonu edinebilen kişiler olabileceği düşünülmektedir.

Bu çalışma, gelecekte yapılacak araştırmalara da rehberlik edebilecek niteliktedir. Bu bağlamda farklı engel durumuna sahip bireylerle, farklı değişkenlerle benzer çalışmalar yapılabilir. Sporun engelli bireylerde iletişim becerileri yanında, yaşam doyumu, mutluluk vb. düzeyleri üzerindeki etkileri incelenebilir. Nitel ve/veya karma yöntemler kullanılarak daha derinlemesine bilgilere ulaşılabilir.

KAYNAKLAR

Açak, M. Z. (2022). Engelli bireyler ile iletişim. İstanbul: Efe Akademi Yayınları.

Alexopoulou, A., Batsou, A. ve Drigas, A. (2021). The contribution of Information and Communication Technologies to the improvement of the adaptive skills and the social

- inclusion of students with intellectual disability. *Research, Society and Development*, 10(4), e47010413046. doi:10.33448/rsd-v10i4.13046
- Baixauli, I., Mira, A., Berenguer, C., Roselló, B. ve Miranda, A. (2019). Family Factors and Communicative Skills in Children with Autism Without Intellectual Disability. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 49(12), 5023-5035. doi:10.1007/s10803-019-04216-5
- Baltacı, A. (2018). Nitel araştırmalarda örnekleme yöntemleri ve örnek hacmi sorunsalı üzerine kavramsal bir inceleme. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 231-274.
- Chen, M. Z. ve Tolchin, D. W. (2023). A stakeholder-engaged approach to disability in medical education. *Medical Education*, 57(11), 1139-1139. doi:10.1111/medu.15227
- Creswell, J. W. (2016). Araştırma deseni nitel, nicel ve karma yöntem yaklaşımları. Ankara: Eđiten Kitap.
- Dailey, S.L., Alabere, R.O, Michalski, J.E. ve Brown, C.I. (2020). Sports experiences as anticipatory socialization: How does communication in sports help individuals with intellectual disabilities learn about and adapt to work? *Communication Quarterly*, 68(5), 499–519. <https://doi.org/10.1080/01463373.2020.1821737>
- Dalbudak, İ. (2019). 18- 20 yaş arası spor yapan ve yapmayan B2 ve B3 görme engelli bireylerin duygusal zekâ ve saldırganlık düzeyleri bakımından incelenmesi. Yayınlanmamış Doktora tezi. Muđla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Muđla.
- Debeljak, M., Vidmar, G., Matjačić, Z. ve Burger, H. (2020). Information and communication technology used by people with lower limb loss in Slovenia. *International Journal of Rehabilitation Research*, 43(2), 188-191. doi:10.1097/MRR.0000000000000405
- Demirdağ, M. (2010). Sporun Öğretilbilir Zihinsel Engelli Çocukların Sosyalleřmeleri Üzerine Etkisinin Araştırılması. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Dumlupınar Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kütahya.
- Dilekman, M., Başçı, Z., ve Bektař, F. (2008). İletişim fakóltesi öğrencilerinin iletişim becerileri. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(2), 223-231.
- Eather, N., Wade, L., Pankowiak, A. ve Eime, R. (2023). The impact of sports participation on mental health and social outcomes in adults: A systematic review and the ‘Mental

- Health through Sport' conceptual model. *Systematic Reviews*, 12(1), 102. doi:10.1186/s13643-023-02264-8
- Elkasabi, M. (2021). Differences in Proxy-Reported and Self-Reported Disability in the Demographic and Health Surveys. *Journal of Survey Statistics and Methodology*, 9(2), 335-351. doi:10.1093/jssam/smaa041
- Eren, S. (2012). İlköğretim düzeyindeki işitme engelli öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinin incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Erdyneeva, K. G., Schetinina, S. Y., Makarov, A. L., Sokolova, N. L., Rozhnova, T. M. ve Krokhina, J. A. (2021). Sports in life of students with disabilities: Individual trajectories of physical abilities development. Supplementary Issue: Spring Conferences of Sports Science. Costa Blanca Sports Science Events. Alicante, Spain.
- Esfandiari, E., Miller, W., King, S., Payne, M., Mortenson, W. B., Underwood, H., ... Ashe, M. C. (2023). Protocol for a randomized controlled trial to assess the effect of Self-Management for Amputee Rehabilitation using Technology (SMART): An online self-management program for individuals with lower limb loss. *PLOS ONE*, 18(3), e0278418. doi:10.1371/journal.pone.0278418
- Ingebretsen, S. M. H., Kirmess, M., Småstuen, M. C., Hawley, L., Newman, J. ve Stubberud, J. (2023). Rehabilitation of Social Communication Skills in Patients with Acquired Brain Injury with Intensive and Standard Group Interactive Structured Treatment: A Randomized Controlled Trial. *Archives of Physical Medicine and Rehabilitation*, 104(7), 1016-1025.
- Korkut, F. (1996). İletişim becerilerini değerlendirme ölçeğinin geliştirilmesi ve geçerlilik çalışmaları. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(7), 18-23.
- Mehtap, B. (2024). Zihinsel engelli bireylerde spor ve yaşam kalitesi. *Beden Eğitimi Spor Sağlık ve Efor Dergisi (BESSED)*, 3(3), 39-54.
- Mishchenko, E.D. (2014), Herkes İçin / İle Tasarım: Evrensel Tasarıma Katılımcı bir Yaklaşım Deneyimi. *Mimarist*, 50, 105-111.
- Mutlu, O., Şentürk, E. ve Zorba, E. (2014). Üniversite öğrencisi tenisçilerde empatik eğilim ve iletişim becerisi. *International Journal of Sport Culture and Science*, 2(1), 129-137.

- Namlı, S. (2012). Spor yapan ve yapmayan otistik engelli bireylerin davranış ve motor performanslarının karşılaştırılması. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Neyroud, M. C. ve Newman, C. J. (2021). Parents' Perspectives on Adaptive Sports in Children with Profound Intellectual and Multiple Disabilities. *Children*, 8(9), 815. doi:10.3390/children8090815
- Tepeköylü-Öztürk, Ö., Soytürk, M., Daşdan-Ada, E. N. ve Çamlıyer, H. (2011). Üniversite takımlarında sporcu olan öğrencilerle spor yapmayan öğrencilerin iletişim becerisi düzeylerinin karşılaştırılması. *Spor Bilimleri Dergisi*, 22(2), 43-53.
- Retamal-Walter, F., Waite, M. ve Scarinci, N. (2023). Families' and professionals' perspectives of building and maintaining engagement in telepractice early intervention for young children with communication disability. *Disability and Rehabilitation*, 45(7), 1165-1177. doi:10.1080/09638288.2022.2055161
- Sturrock, A., Chilton, H., Foy, K., Freed, J. ve Adams, C. (2022). In their own words: The impact of subtle language and communication difficulties as described by autistic girls and boys without intellectual disability. *Autism*, 26(2), 332-345.
- Şahin, E. (2020). Eğitilebilir zihinsel engelli çocuklarda futbol antrenmanının motor yeterlik, iletişim becerileri ve ruhsal uyum düzeyleri üzerine etkisinin incelenmesi. Yayınlanmamış doktora tezi. Düzce Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Düzce.
- Tatar, S.T. (2017). Spor yapan engelliler ile spor yapmayan engellilerin yaşam doyum düzeyinin karşılaştırılması. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Dumlupınar Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kütahya.
- Tepeköylü-Öztürk, Ö., Soytürk, M., Daşdan-Ada, E. N. ve Çamlıyer, H. (2011). Üniversite takımlarında sporcu olan öğrencilerle spor yapmayan öğrencilerin iletişim becerisi düzeylerinin karşılaştırılması. *Hacettepe Spor Bilimleri Dergisi*, 22(2), 43-53.
- Tohamy, B. (2018). Towards effective communication between sports recreation specialists and intellectually disabled athletes: An exploratory study. *The International Scientific Journal of Physical Education and Sport Sciences*, 6(1), 33-43.
- Ünal, E. ve İlhan E. L. (2020). Yaşam kalitesi ve spor: görme engelli bir sporcunun görüşleri doğrultusunda nitel bir araştırma. 18. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresinde sunulan bildiri, Antalya, Türkiye, 8-11.

- Wang, J., Pu, Y., Gong, Y., Li, Z. ve Zhu, X. (2020). A statistical analysis of the correlations among various types of clinical indexes for patients with chronic hepatitis B: A hospital-based study. *Medicine*, 99(8), e19201. doi:10.1097/MD.00000000000019201
- Wylie, K., McAllister, L., Davidson, B., Marshall, J. ve Law, J. (2014). Adopting Public Health Approaches to Communication Disability: Challenges for the Education of Speech-Language Pathologists. *Folia Phoniatica et Logopaedica*, 66(4-5), 164-175. doi:10.1159/000365752
- Yazıcıoğlu, Y. ve Erdoğan, S. (2014). SPSS uygulamalı bilimsel araştırma yöntemleri. Ankara: Detay Yayınları.
- Yıldıran, İ. ve Yetim, A.A. (1996). Orta öğretimde beden eğitimi dersinin öncelikli amaçları üzerine bir araştırma. *Beden Eğitimi Spor Bilimleri Dergisi* I, 3, 36-43.
- Yıldırım Yiğit, L., ve Kılınc, Z. (2024). Görme engelli kadınlarda sportif rekreasyon etkinliklere katılımın yaşam kalitelerine yansımalarının incelenmesi. *Ulusal Spor Bilimleri Dergisi*, 8(1), 1-15.
- Yıldırım, Z. (2022). The Effects of Adapted Physical Education and Sports Activities on Mental Adjustment Levels and Determination of Communication Skills of Trainable Mentally Handicapped Individuals. *Journal of Educational Issues*, 8(3), 135. doi:10.5296/jei.v8i3.20175
- Yumuşak, M. (2014). Engelli Bireylerin ve Ailelerinin Toplumsal Hayatta Yaşadıkları Zorluklar Araştırma Raporu, ISBN: 978-605-125-909-3978-605-125-90